

Representantforslag 127 S

(2012–2013)

fra stortingsrepresentantene Robert Eriksson, Laila Marie Reiertsen, Vigdis Giltun, Per Sandberg, Harald T. Nesvik og Ketil Solvik-Olsen

Dokument 8:127 S (2012–2013)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Robert Eriksson, Laila Marie Reiertsen, Vigdis Giltun, Per Sandberg, Harald T. Nesvik og Ketil Solvik-Olsen om å innføre ROS- og ROT-skattefradrag for håndverkstjenester og serviceoppdrag utført i egen bolig og fritidsbolig som tiltak mot svart arbeid og sosial dumping

Til Stortinget

Bakgrunn

Det er viktig å ha et skatte- og avgiftssystem som favner bredt, blir respektert og gjør at alle landets innbyggere på en fornuftig måte bidrar til å finansiere offentlige oppgaver. Bekjempelse av svart arbeid må i så måte være en prioritert oppgave for myndighetene. Forslagsstillerne mener norsk økonomi har godt av et lavere skatte- og avgiftstrykk, men vil understreke at man skal respektere de skatter og avgifter som er innført i landet. Samtidig må man hele tiden vurdere om dagens skattesystem kan bli mer robust.

Sverige innførte 1. juli 2007 et såkalt RUT-fradrag for ulike typer av husholdningstjenester som vask og renholdstjenester. I desember 2008 innførte svenskene ROT-fradraget, som var et ledd i å bekjempe konjunkturrendringene i byggebransjen. Disse to fradragene har fått navnet HUS-fradrag.

Videre er det i Sverige, Danmark og Finland innført skattefradrag for ulike typer arbeid i egen bolig som blant annet rehabilitering, vedlikehold, barnepass, renhold og malertjenester. Forslagsstillerne mener slike skatteendringer også bør vurderes i Norge. Fordelene har vært mange, og fra Sverige kommer det nye, positive erfaringer fra disse skatteendringene.

Erfaringer fra Sverige med innføring av ROT-fradrag

Forslagsstillerne kan konstatere at etter tre år med ROT-fradrag i Sverige har svart arbeid sunket med 90 pst. i byggebransjen, ifølge en rapport fra Byggebranschen i Samverkan og Företagarna, datert oktober 2011. 97 pst. av kundene spør ikke etter svart arbeid uten kvittering. 13 pst. av virksomhetene har ansatt nye medarbeidere og 15 pst. av virksomhetene har ikke måttet si opp ansatte, etter at ROT-fradraget ble innført i 2008. Holdningen til å bruke svart arbeidskraft har endret seg.

Det svenske skatteverket viser til at det i løpet av 2009 er etablert 12 000 nye arbeidsplasser etter at begge fradragene, (HUS-fradraget), ble innført.

En undersøkelse gjort av Sveriges Bostadsfinansieringsaktiebolag (SBAB) viser at i overkant av 1 million husholdninger hadde planer om å rehabilitere de nærmeste månedene. Av disse var det 480 000 husholdninger som svarte at de ønsker å benytte seg av denne fradragsordningen. Bakgrunnen for oppretelsen av ROT- og RUT-fradraget har vært å stimulere til økt aktivitet i byggenæringen og skape flere arbeidsplasser. I tillegg er det en klar målsetting i tiltaket om å redusere bruken av svart arbeid. Innføringen av disse fradragene har vært en suksess i Sverige og har ført til at mange flere innbyggere har benyttet seg av ordningen.

Det svenske analyseselskapet Industrifakta har beregnet statens inntekter fra ordningen til ca. 3 mrd. svenske kroner i økt merverdiavgift, arbeidsgiveravgift og inntektsskatt. Ordningen har blitt en suksess i Sverige. Sveriges Byggeindustrier har beregnet at staten for hver krone utbetalt i ROT-fradrag får igjen 1,40 kroner, både på grunn av økt aktivitet og ikke minst fordi den har redusert omfanget av svart arbeid. En rapport gjort av Sveriges største entreprenørorganisasjon, Företagarna, viser at effektene av skatteav-

dragene har vært svært positive. De har bidratt til nye arbeidsplasser, etablering av nye bedrifter, bedre konkurranse og mindre svart arbeid.

Nærmere 80 pst. av bedriftene som har svart i en undersøkelse gjort av Företagarna sammen med byggenæringen, høsten 2009, svarer at andelen av svart arbeid er gått ned. Hver fjerde bedrift (24 pst.) oppgir at personalstyrken er økt pga. dette fradraget. I tillegg har 7 pst. vist til at de har foretatt nye ansettelser, mens 17 pst. sier at de har sluppet å måtte si opp ansatte etter at fradraget ble innført.

Fagbevegelsen i Sverige sitt syn på fradraget

Det svenske Fellesforbundet var positive til innføring av ROT-fradraget, fordi useriøse konkurrenter truet deres arbeidstakere ved manglende kollektive avtaler og seriøse vilkår som skatter og trygghet på arbeidsplassen. Fagbevegelsen valgte å se på ordningen som en god løsning for å rydde opp i et marked med useriøse virksomheter, og begrunnet det med følgende sitat:

«det er bedre med et seriøst arbeidsmarked med de fordeler det fører med seg, enn argumentasjonen om at forslaget er til for noen få rike, som kan bygge om kjøkkenet sitt, oftere enn andre.»

Forslagsstillerne viser til at dette ble sagt i et innlegg på temamøtet som Byggenæringens landsforening holdt 21. februar 2012, der temaet var «kamp mot svart arbeid – svenske erfaringer med ROT-fradrag».

Debatten om å innføre ROT-fradrag i Norge

Forslagsstillerne viser til at Skattebetalerforeningen, Byggmesterforbundet og Byggenæringens Landsforening har tatt til orde for en slik ordning også i Norge. Argumentene for ordningen er basert på de positive konklusjoner man trekker i andre land. I Norge forventer bransjen at slike fradragsordninger vil redusere bruken av svart arbeid, øke antall arbeidsplasser, og at private husholdninger vil påvirkes til å gjøre energieffektive tiltak i boligen sin.

På den motsatte siden har Skatteunndragelsesutvalget i NOU 2009:4 vurdert en slik ordning, men flertallet ønsket ikke å foreslå å innføre et skattefradrag for slike tjenester i hjemmet. Forslagsstillerne mener de erfaringene som i ettertid har kommet fra Sverige, likevel gjør saken høyst aktuell og ordningen verdt å forsøke i Norge.

Finansdepartementet har i en fortolkning/prinsipputtalelse fra 3. november 2010 uttrykt følgende:

«En slik fradragsrett fjerner ikke lønnsomheten av å velge svart arbeid fremfor hvitt. I de fleste tilfelle vil det fortsatt være rimeligere å kjøpe tjenesten svart. Selv om ordningen vil redusere omfanget av

svart arbeid i noen grad, vil den også omfatte dem som uansett opererer innenfor lovens rammer. Totalt sett er det derfor mye som taler for at en slik ordning vil innebære et vesentlig tap av skatteinntekter.

Ordningen ville også ha uheldige fordelingseffekter, blant annet fordi de med lavest inntekt i mindre grad etterspør slike tjenester enn de med høyere inntekt. Blant annet på denne bakgrunn gikk skatteunndragelsesutvalgets flertall ikke inn for en fradragsrett. Flertallet viste for øvrig til at ordningen ville medføre nye og store kontrollutfordringer for skatteetaten. Utvalgets mindretall mente for sin del at fradragsordningens positive effekter samlet sett veier tyngre enn mothensynene.

De eventuelle positive virkningene av fradragsordningen fremstår etter departementets vurdering som for usikre og begrensede til å kunne oppveie de klart negative effektene av å innføre ordningen.

Departementet vil derfor ikke foreslå at det innføres en ordning med skattefradrag eller inntektsfradrag for arbeids- og tjenesteoppdrag i private hjem.»

Forslagsstillerne mener Stortinget må gjøre vedtak for å pålegge regjeringen og Finansdepartementet om å se på saken på nytt, i lys av erfaringene fra Sverige.

Undersøkelser om svart arbeid i Norge

En viktig, positiv bieffekt av å innføre ROT-fradraget er å oppnå en reduksjon i bruken av svart arbeid. Rundt halvparten av de ca. 200 000 norske husstandene som kjøper renholdstjenester, bruker svart arbeid, ifølge en undersøkelse gjennomført av Opinion for «Samarbeid mot svart økonomi», en allianse som består av arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene KS, LO, NHO, YS, Unio og Skatteetaten.

Undersøkelsen viser følgende funn:

- 20 pst. av de spurte sier de har kjøpt svart arbeid i løpet av de to siste årene. Det er en svak nedgang fra sist undersøkelsen ble gjennomført – i 2009 – da 23 pst. svarte det samme.
- Av de spurte sier 45 pst. at de kjenner noen som har kjøpt svart arbeid de siste to årene.
- De som har kjøpt eller vurderer å betale svart, er i stor grad de som kjenner noen som har gjort det. Og flest – 75 pst. av dem som betalte for svart arbeid – fikk vite om muligheten via en kollega, nabo eller bekjent.
- Blant kjøperne av svart arbeid er menn overrepresentert, og det er i størst grad menn under 30 år som kjøper svart arbeid. Den typiske kjøperen er også enten selvstendig næringsdrivende eller ansatt i privat sektor, og ofte ikke fagorganisert.
- Region Øst (Oslo, Akershus, Østfold, Oppland og Hedmark) er området der flest oppgir å ha betalt svart, mens andelen er lavest i Region Midt (Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal).

Da undersøkelsen ble gjennomført for to år siden, var det snekkerarbeid de fleste oppga å ha betalt svart for. Nå har renholdsarbeid gått forbi, og 26 pst. av dem som har kjøpt svart arbeid, oppgir at de har benyttet seg av dette. For snekkerarbeid er tallet 25 pst.

Av dem som har kjøpt renholdstjenester, opplyser 46 pst. at betalingen var svart. På lista over tjenester som i stor grad betales svart, følger så andre tjenester i hjemmet – som snørydding og hagearbeid (32 pst.), malerarbeid (28 pst.) og dagmamma/barnepass (23 pst.).

29 pst. av dem som har kjøpt tjenester svart, har benyttet utenlandske arbeidere. I hovedsak dreier det seg om renhold og malertjenester.

De fleste som betaler svart, kjøper småjobber. Bare fire pst. av dem som har benyttet seg av slike tjenester, har betalt over 100 000 kroner.

Basert på undersøkelsen anslår Opinion at det omsettes for rundt 5 mrd. kroner svart her i landet hvert år, noe som stemmer godt overens med andre beregninger. Da er smugling og narkotikahandel holdt utenfor beregningen.

Skattedirektør Svein R. Kristensen mener omfanget av svart betaling for renhold viser at mange har god økonomi og har råd til å kjøpe det:

«- vi synes det er alvorlig at veksten er så stor. Vi synes det er viktig å formidle reglene som gjelder for å kjøpe 'hvitt'. Man kan for eksempel slippe å betale arbeidsgiveravgift for tjenester under 60 000 kroner i året, sier skattedirektør Svein R. Kristensen.»

Begrunnelse for å innføre ROS- og ROT-fradrag i Norge

Forslagsstillerne ønsker å innføre et ROS- og ROT-fradrag, tilsvarende fradrag som i Sverige. Fradraget kan gi skattelette til privat husholdning som kjøper tjenester som renhold, omsorg og andre serviceoppdrag, og/eller rehabilitering, ombygging og tilbygg i egen bolig og fritidsbolig.

Erfaringene fra Sverige tilsier at ved innføring av ROS- og ROT-fradrag vil man kunne se samme resultat som i de øvrige landene i Norden, der svart arbeid har gått ned, flere har blitt sysselsatt og skatteinntektene har gått opp. Innunder rehabilitering, ombygging og tilbygg vil også restaurering av verneverdige hus og fritidseiendommer inngå, i tillegg til klimavennlige tiltak. I tillegg vil oppdrag som faller innenfor hagearbeid være aktuelt å vurdere tatt med i en ordning.

Forslagsstillerne mener at arbeid som gjøres på tomten i forbindelse med boligen, skal være en del av ROT-fradraget, som for eksempel drenering, opparbeidelse av tomteareal etter rehabilitering, ombygging og tilbygg. Forslagsstillerne mener at materialene skal holdes utenfor fradraget. I tillegg er forslagsstillerne av den oppfatning at det bør settes en grense for hvor store beløp hver person i en husstand kan få

fradrag for, og ser for seg at en grense på 50 000 kroner vil være et passende beløp.

Bekjempelse av grov utnyttelse av arbeidskraft («sosial dumping») og svart arbeid

Som den siste undersøkelsen fra 2009 viser, er forbruk av svart arbeid fortsatt høyt i Norge. Forslagsstillerne ser at et slikt forslag kan ha flere positive sider i motsetning til det som Skatteunndragelsesutvalget har konkludert med.

Forslagsstillerne viser til reglene som Stortinget har vedtatt:

«Fra 1. januar 2011 må betaling av varer og tjenester skje via bank eller annet foretak som har rett til å drive betalingsformidling for at retten til skattefradrag og fradrag for merverdiavgift ikke skal tapes. De nye bestemmelsene gjelder betaling på 10 000 kroner eller mer. Er betaling for en leveranse splittet opp i flere delbetalinger, er det den samlede betalingen som gjelder i forhold til beløpsgrensen. Betaling for løpende eller periodiske ytelser ses samlet for alle kostnader som kommer til fradrag samme år.»

Forslagsstillerne mener det er nødvendig å innføre en slik grense for håndverksmaterialer ved kjøp av varer for 50 000 kroner eller mer, for å unngå at det betales kontant, da man vet at det er i denne bransjen at svart arbeid har vært mest utbredt.

ROS- og ROT-fradraget kan ses på som en belønning for den som allerede benytter seg av hvitt arbeid. Det kan være en stimulans for ikke å kjøpe svarte tjenester. Forslagsstillerne mener at svart arbeid er å anse som næring til kriminell virksomhet og utstrakt trygdemisbruk.

Forslagsstillerne henviser til Meld. St. 29 (2010–2011) Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv, der regjeringen viser til at bransjer med store innslag av arbeidsinnvandring fra land med lavere lønnsnivå har stor risiko for «sosial dumping». Arbeidsinnvandringen har vært særlig markant i byggebransjen, og i deler av industrien, landbruk, jordbruk, skogbruk og fiskeforedling. I tillegg arbeider det etter hvert mange arbeidsinnvandrere innenfor renholdsbransjen, hotell- og restaurantbransjen og helse- og sosialtjenester.

Forslagsstillerne viser til at Fremskrittspartiets representanter har støttet eller delvis støttet 19 av 24 forslag mot sosial dumping som regjeringen har foreslått siden 2006. I de tilfellene der Fremskrittspartiets representanter har stemt imot, har det vært fordi forslagene ville gjøre det vanskelig for små næringsvirksomheter.

Arbeidsledighet blant unge

Ved å åpne opp for at private husholdninger skal få skattefradrag for tjenester som gjøres i hjemmet, bolig og fritidseiendom, vil flere som står utenfor ar-

beidslivet pga. lav eller ingen utdanning, få en mulighet til å komme seg inn på det formelle arbeidsmarkedet. Det er kjent at flere og flere unge dropper ut av videregående skole og havner som passive mottakere av sosialstønad. I perioden fra januar til oktober 2011 var det registrert gjennomsnittlig om lag 1 200 individstønadsmottakere under 19 år ved Nav. I samme periode var det gjennomsnittlig 3 800 individstønadsmottakere under 25 år.

Arbeidsløsheten blant unge mennesker er økende i flere land i Europa og er svært bekymringsfull. Forslagsstillerne er av den oppfatning at et slikt fradrag vil stimulere til opprettelsen av flere servicebedrifter, som utfører oppdrag i hus og hjem. Det kan gi unge arbeidsledige mulighet til arbeid og motivasjon til å ta en yrkesrettet utdanning. Slik arbeidslivet er organisert, er det skapt et A- og B-lag, ved at flere grupper er utestengt fra arbeidsmarkedet, nettopp fordi de har lav eller ingen utdanning eller har en nedsatt arbeids-evne. Et slikt avdrag vil gi muligheter for at flere virksomheter etableres og flere arbeidsplasser skapes, slik det har blitt i Sverige. Forslagsstillerne mener at det da vil kunne gi større muligheter for både praksisplasser og lærlingplasser. Norge vil i fremtiden få et økende behov for blant annet fagarbeidere. Inntaket av lærlinger er svært konjunktursensitivt, og næringslivet risikerer å støte på store utfordringer de kommende år. Tall fra Utdanningsdirektoratet 1. mars 2012 viser at antall søkere til utdanning som bygg- og anleggsgfag er gått ned. Bransjen har selv uttrykt bekymring for at dårlig rykte om svart arbeid i byggebransjen kan være en av årsakene til at unge ikke velger denne yrkesretningen. Byggenæringen sier selv at ROT-fradraget vil bedre omdømmet, og en kobling mellom ROT og opplæringsbedrift sikrer også at bedriftene har større oppmerksomhet rettet mot denne problemstillingen.

Forslagsstillerne viser til at det er økonomiske uroligheter i Europa, spesielt i Hellas, Spania og Italia. Flere og flere søreuropeere kommer til Norge for å søke arbeid.

I en rapport gjort ved NHV (Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap) i 2011 vises det til at en rekke studier har vist betydelige forskjeller i psykisk helse blant dem som er i arbeid sammenliknet med dem som er utenfor arbeidslivet. «Arbeidsledighet blant ungdommer utgjør en risiko for psykisk dårlig helse og skaper en ond sirkel som kan føre til at man

på lengre sikt havner utenfor arbeidslivet», hevder dosent Lars Fréden som forsket på området.

En analyse gjort av den økonomiske samarbeidsorganisasjonen OECD viser at ungdommene er de store taperne etter de økonomiske nedgangstidene som har vært etter finanskrisen i 2008–2009. I land som Finland, Hellas, Irland, Italia og Sverige er ungdomsledigheten i dag på over 25 pst. Spania har en ungdomsledighet på over 40 pst., mens Norge har 10 pst. ledighet blant ungdom mellom 15–24 år. De unge ledige i alle de over 30 OECD-landene utgjør i dag i gjennomsnitt 19 pst. i gruppen 15–24 år. Denne ledigheten er anslått å øke til 20 pst. neste år. I EU er ungdomsledigheten i dag på 22 pst. Ungdomsledigheten har økt med nesten 6 pst. på to år, noe som er dobbelt så mye som ledigheten blant voksne.

Oppsummering

Forslagsstillerne er av den oppfatning at erfaringene som er gjort i Sverige, viser at det er nødvendig å innføre ROS- og ROT-fradrag også i Norge. Det vil gi mange flere muligheter til å skape noe gjennom næringsvirksomhet, bekjempe svart arbeid, bekjempe skatteunndragelser, og bekjempe sosial dumping gjennom blant annet illegal arbeidskraft, og i stedet skape et hvitt arbeidsmarked med sunn og likestilt konkurranse.

I Sverige er det de minste virksomhetene som er de fremste vinnerne etter at ROT-fradraget ble innført. Disse bedriftene var mest utsatt for konkurransen om svart arbeid. Videre viser den siste rapporten fra Sverige at det har ført til at 20 000–25 000 nye arbeidsplasser er opprettet, nye virksomheter har startet opp, og eksisterende virksomheter har vokst.

Forslag

På denne bakgrunn fremmer forslagsstillerne følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre et såkalt ROS- og ROT-fradrag for å bekjempe svart arbeid, grov utnyttelse av arbeidskraft («sosial dumping»), samt å tilrettelegge for økt sysselsetting.

30. april 2013